

REGION
JÄMTLAND
HÄRJEDALEN

GRANSKNINGSPROMEMORIA
VERKSAMHETSÅRET 2017

**Länstrafiken
i Jämtlands län AB**

Innehållsförteckning

1	INLEDNING/BAKGRUND	3
1.1	SYFTE, REVISIONSFRÅGA OCH AVGRÄNSNING	3
1.2	REVISIONSKRITERIER.....	3
1.3	METOD	3
1.4	AVGRÄNSNING	4
2	GRANSKNINGENS RESULTAT	4
2.1	ÅRETS RESULTAT	4
2.2	VERKSAMHETSMÅL	6
2.3	INTERN KONTROLL.....	7
2.4	BEDÖMNING OCH REKOMMENDATIONER	8
3	KVALITETSSÄKRING	9
4	ANSVARIGA FÖR GRANSKNINGENS GENOMFÖRANDE	9

1 INLEDNING/BAKGRUND

Länstrafiken i Jämtlands län AB ägs av Regionala utvecklingsnämnden som är Regional Kollektivtrafikmyndighet (RKM). Ändamålet med bolagets verksamhet är att bedriva kollektivtrafik, administration av kollektivtrafik och andra tjänster avseende kollektivtrafik.

Lekmannarevisorn ansvarar för att granska om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, samt om den interna kontrollen är tillräcklig¹. Lekmannarevisorn i Länstrafiken i Jämtlands län AB, utför sitt uppdrag med sakkunnigt biträde från Region Jämtland Härjedalens revisionskontor.

1.1 SYFTE, REVISIONSFRÅGA OCH AVGRÄNSNING

Syftet med granskningen är att ge lekmannarevisorn underlag för uttalanden i den enligt aktiebolagslagen föreskrivna granskningsrapporten genom att besvara följande frågor:

- ❖ Har bolagets verksamhet skötts på ett ändamålsenligt sätt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt?
- ❖ Har bolagets interna kontroll varit tillfredsställande?

1.2 REVISIONSKRITERIER

Följande revisionskriterier utgör utgångspunkt för revisionen och är de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens analyser, slutsatser och bedömningar:

- Aktiebolagslag (2005:551)
- Beslut i bolagsstämma
- Bolagsordning
- Regionalt trafikförsörjningsprogram 2016-2020
- Uppdragsavtal regional kollektivtrafik
- Ägardirektiv

1.3 METOD

Den grundläggande granskningen har utförts i enlighet med SKLs skrift *God revisionssed i kommunal verksamhet 2014* och har omfattat dokumentstudier av protokoll och handlingar från bolagsstyrelsens och bolagsstämman sammanträden, bolagets årsredovisning m.m. Information har även inhämtats genom intervju med bolagets ekonomichef och VD.

Bedömningen av vilka granskningsinsatser som anses nödvändiga att genomföra för att ge den förtroendevalda revisorn tillräckligt underlag för att med rimlig säkerhet kunna lämna uttalanden i revisionsberättelsen, har utgått från en risk- och väsentlighetsanalys. Vid analysen har hänsyn tagits till verksamhetsmässiga och

---

¹ Aktiebolagslagen 10 kap. 3-6 §§ och Kommunallagen 9 kap. 9 §

ekonomiska risker samt information och erfarenhet från tidigare års granskningar och information om aktuellt verksamhetsår.

1.4 AVGRÄNSNING

Den auktoriserade revisorn ansvarar för granskning av bolagets räkenskaper samt av om årsredovisningen upprättats enligt gällande lagstiftning och god redovisningssed.

2 GRANSKNINGENS RESULTAT

Den grundläggande granskningen syftar till att bedöma om bolaget under året 2017 har bedrivit sin verksamhet i enlighet med bolagsordning, uppdragsavtal, ägardirektiv, regionalt trafikförsörjningsprogram, beslut i bolagsstämman m.m.

Lekmannarevisorn ansvarar för att granska om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, samt om den interna kontrollen är tillräcklig. Definitioner av dessa uttryck framgår i respektive stycke som följer.

Definitioner

Med ändamålsenlig verksamhet menas att verksamheten ska efterleva och leva upp till ägarens och fullmäktiges mål, beslut och riktlinjer samt de föreskrifter som gäller för verksamheten. Det innebär också att verksamheten skapar avsedd effekt för de medborgare som berörs av verksamheten.

Att verksamheten sköts på ett tillfredsställande ur ekonomisk synpunkt avser om verksamhetens resultat och resurser står i ett rimligt och tillfredsställande förhållande till varandra. Det handlar om god ekonomisk hushållning utifrån verksamhetens kvalitet och produktivitet.

Den interna kontrollen ska säkerställa en ändamålsenlig, effektiv och säker verksamhet vilket omfattar att styrning, ledning, uppföljning och kontroll är tydlig och aktiv.

2.1 ÅRETS RESULTAT

Bolagets ägardirektiv

Av bolagets ägardirektiv framgår att:

- Det ekonomiska målet är att behålla aktiekapitalet intakt.
- Bolaget ska bedrivas med god ekonomisk hushållning och ökad självfinansieringsgrad.

Enligt tidigare ägardirektiv redovisades vinst eller förlust i verksamheten som fordran eller skuld hos ägaren. I och med att detta efter revidering av ägardirektivet inte längre gäller innebär det i teorin att bolaget ska bära sina vinster och förluster. Detta skulle i sin tur innebära att bolaget vid redovisat överskott blir beskattat och vid risk för underskott att en kontrollbalansräkning kan behöva upprättas.

Underskott hanterat genom kapitaltäckning från ägaren

Vid tertialbokslutet per april 2017 redovisade bolaget en prognos med ett förväntat underskott på 9 mkr. För att undvika att behöva upprätta kontrollbalansräkning

begärde bolaget i maj 2017 kapitaltäckningsgaranti hos ägaren. Initiativet till detta motiverades med att bolagets uppfattning var att ägarens vilja är att bolaget inte ska försättas i likvidation. Eftersom Regionala utvecklingsnämnden inte ansåg sig ha mandat att fatta beslut i frågan har ärendet gått via Regionstyrelsen till Regionfullmäktige som 2017-06-21 beslutade att teckna en kapitaltäckningsgaranti till bolaget på maximalt 8 mkr².

Enligt det förslag till överenskommelse som bifogats ärendet framgår att tillskottet är villkorat på så sätt att återbetalning ska kunna ske ur disponibla vinstmedel i enlighet med Aktiebolagslagen. Tillskottshandlingen var vid tiden för vår granskning inte undertecknad.

Återredovisning av åtgärder till Regionala utvecklingsnämnden

Enligt Regionfullmäktiges beslut om kapitaltäckningsgaranti framgår att "Länstrafiken i Jämtlands län AB ska till Regionala utvecklingsnämnden kvartalsvis redovisa åtgärder för att begränsa underskottet för år 2017 samt status gällande likviditet och en likviditetsprognos kommande 12 månader". Enligt VD har ägaren löpande informerats om genomförda och planerade åtgärder men någon formell redovisning inklusive likviditet och likviditetsprognos har inte skett.

Avveckling av Bussgods

Regionfullmäktige fattade 2017-11-07 beslut om att ge Länstrafiken i uppdrag att avveckla avdelningen Bussgods inom bolaget. Även om Bussgods formellt helt avvecklats 2018-02-28 beräknas avvecklingskostnader för ca 5,6 mkr belasta bolaget under år 2018. I enlighet med K3-regelverket har en avsättning för dessa kostnader gjorts.

Åtgärder för att förbättra bolagets ekonomi

Bolaget har utöver begäran om kapitaltäckningsgaranti tagit fram åtgärdsförslag för att minska bolagets kostnader. Av åtgärderna i planen har två kunnat genomföras under 2017; neddragning av nattrafiken och förändrat pris för 20-resors kort. Övriga förslag förväntas verkställas under 2018.

Arbetet med åtgärderna har återredovisats till styrelsen, men vad den ekonomiska effekten av åtgärderna har blivit har inte följts upp.

De förändringar av resealternativ och priser som gjordes under 2016 uppgavs vid föregående årsbokslut inte ha gett de intäkter som budgeterats. Dåvarande ekonomichef uppgav dock att förändringarna förväntades ge positiv effekt på sikt. Det har enligt VD inte gjorts någon analys av effekten under 2017.

Årets resultat

Årets underskott slutade på -10,2 mkr, varav 3 mkr härleds till Bussgods verksamhet, 5,6 mkr avvecklingskostnader för Bussgods och ca 2,1 mkr en oförutsedd kostnad för tidigare felaktig fördelning av intäkter för länsöverskridande trafik³. Ägarna går in med 8 mkr i kapitaltäckning vilket ger ett slutresultat på - 2,2 mkr. Detta medför att bolaget har hamnat i en situation där kontrollbalansräkning måste upprättas.

Det nya ägardirektivet och det villkorade tillskottet ställer högre krav på bolaget som under året kommer att föra en diskussion med ägaren om bolagets långsiktiga finansiering och kollektivtrafikens utveckling.

² Regionfullmäktiges protokoll 2017-06-21 §104

³ Se stycke 2.3

2.2 VERKSAMHETSMÅL

I bolagets ägardirektiv och uppdragsavtal mellan ägare och bolag hänvisas verksamhetskrav och mål till Regionalt trafikförsörjningsprogram 2016-2020.

Det regionala trafikförsörjningsprogrammet innehåller mål som ska svara mot riksdagens transportpolitiska mål, mål från den Regionala utvecklingsstrategin (RUS) och åtta mätbara mål. Lekmannarevisorns bedömning av måluppfyllelse utgår från de mätbara målen.

Mål i RTP	Kommentar
Resetidskvot	Mål ej uppfyllt. Målet avser tågtrafik och kan inte påverkas av bolaget.
Självfinansieringsgrad	Mål ej uppfyllt. Målet har två värden, inget av dessa är uppnått.
Resor med färdbevis	Mål uppfyllt. Målet har två värden, uppnås i antal men har inte ökat med 1 % med anledning av att utfallet 2016 var bättre än målet.
Resealternativ	Målet uppfyllt.
Tillgänglighet	Målet uppfyllt.
Kundnöjdhet	Målet uppfyllt.
Marknadsandel	Målet uppfyllt.
Nettoutsläpp	Målet uppfyllt.

Två av åtta mål, självfinansieringsgrad och resetidskvot, har inte uppnåtts. För några mål har mätmetoden förändrats för att förenkla uppföljningen. Upplysning om detta finns i årsredovisningen.

Självfinansieringsgraden är 36,5%, målet var 46,5%. Bolagets före detta ekonomichef har tidigare uppgett att detta mål är för högt satt från början. Med anledning av det har vi tidigare rekommenderat styrelsen att diskutera med ägaren om målet om självfinansiering kan behöva förändras för att vara rimligt att nå. Någon sådan diskussion har inte skett, men som tidigare nämntes planerar bolaget att under året föra ett resonemang med ägaren om bolagets långsiktiga finansiering och kollektivtrafikens utveckling med anledning av det nya ägardirektivet.

Målet om resetidskvot avser relationen mellan bil och tåg och är inte möjligt att påverka av bolaget eftersom tågtrafiken bedrivs av regionen.

Tidigare rekommendation om uppföljning av kvalitetsmål

Samtliga av bolagets trafikavtal innehåller miljökrav. Exempelvis ska entreprenören rapportera in nettoutsläpp per fordon. En fordonsdatabas som ägs av bolaget används av leverantörerna för att rapportera in t.ex. bränsleförbrukning. Vid tidigare granskning har noterats att ingen löpande återrapportering av miljömålen skedde till styrelsen utan att dessa sammanställs direkt av Regionala utvecklingsnämnden inför årsbokslut.

Enligt ekonomichefen har någon löpande uppföljning av kvalitetsmål under året inte hunnit genomföras i den omfattning som önskats. Detta med anledning av hanteringen av ärendet Bussgods som tagits mycket tid och den personalomsättning som bl.a. inneburit att tjänsten ekonomichef och IT-ansvarig varit vakanta under några månader.

En annan anledning till att uppföljningen inte gjorts är, enligt VD, att avtalsperioden för landsortstrafiken är i slutskedet och att det därmed inte har prioriterats. I och med den nya upphandlingen av landsortstrafiken ställs krav på att leverantören på ett mer strukturerat sätt ska återrapportera till bolaget och ansvaret för uppföljning av leverantörens återrapporteringar kommer att tydliggöras, uppger VD.

Två bolag har begärt överprövning av upphandlingen, men VDs förhoppning är att trafikstart för den nya avtalsperioden kan ske i december 2018 som planerat.

2.3 INTERN KONTROLL

Felaktig debitering för länsöverskridande trafik

Inför föregående årsbokslut 2016 uppdragades att ersättning för länsöverskridande trafik varit felaktig vilket innebar att bolaget oförutsett fick återbetala 3,3 mkr eftersom ersättningen tidigare varit för hög. Under 2017 upptäcktes ytterligare fel vid fördelning av intäkter och 2,1 mkr har återbetalats.

Enligt VD har data analyserats bakåt i tiden för att säkerställa att det inte förekommer ytterligare fel. Vidare har möten genomförts med övriga län för att gemensamt försäkra sig om att liknande fel inte ska kunna uppstå igen.

Arbetet med intern kontroll

Internkontrollprocessen beskrivs kortfattat att bestå av; identifiera risker, värdera risker, besluta om åtgärd och upprätta internkontrollplan med de risker och kontrollåtgärder som beslutats⁴. Det är inte tydligt uttalat om helägda bolag ska tillämpa ägarens regler för intern kontroll.

Styrelsen har årligen fastställt ett dokument benämnt "internkontrollplan". Dokumentet är en förteckning över uppgifter som ska genomföras för att säkerställa den att den ekonomiska redovisningen blir rätt och fullständig och är formulerad som en rutinbeskrivning för ekonomiavdelningen och VD.

Styrelsen har även beslutat om att fastställa ett dokument som kallas risk- och sårbarhetsanalys⁵. Risk- och sårbarhetsanalysen innehåller 33 identifierade riskhändelser som värderats utifrån sannolikhet och konsekvens. Tre risker, vars effekt är 15 och 16 på en skala mellan 1 och 16 är rödmarkerade vilket innebär att sannolikhet och konsekvens är hög. Vi har noterat att risk- och sårbarhetsanalysen, liksom föregående år, inte är komplett då det i flera fall inte tydligt framgår vilka åtgärder som ska vidtas eller inte, vem som ansvarar för att föreslagen åtgärd ska verkställas eller vid vilken tidpunkt den ska vara åtgärdad eller återredovisas.

Vidare har noterats att det i samband med att risk- och sårbarhetsanalysen antogs fördes en diskussion kring "mediadrev vid trafikstörningar" vilket ledde till att VD fick i uppdrag att ta fram en rutin för att hantera detta. Risken "omfattande mediadrev" är i analysen värderad till 2 (av 16). Det framgår inte av beslutet om "mediadrev vid trafikstörning" var en ny risk som skulle tillföras analysen eller om risken "omfattande mediadrev" borde värderas om med anledning av att styrelsen ansåg att en rutin för hantering krävdes.

Det framgår inte heller om de risker som bolaget nyligen ställts inför, så som felaktig debitering för länsöverskridande trafik och hantering av Bussgoods, varit en del av riskanalysen.

⁴ Region Jämtland Härjedalens diarium nr: RS/1657/2015

⁵ Styrelsens protokoll 2017-03-15 §21

Det saknas en uppföljning av vad som gjorts för att hantera riskerna vilket innebär att det inte går att verifiera om planerade åtgärder har genomförts. Enligt VD har planerade åtgärder inte hunnit genomföras.

2.4 BEDÖMNING OCH REKOMMENDATIONER

Har bolagets verksamhet skötts på ett ändamålsenligt sätt och från ekonomisk synpunkt tillfredställande sätt?

Utifrån den grundläggande granskningen är vår bedömning att Länstrafiken bedrivit sin verksamhet i enlighet med bolagsordning, uppdragsavtal och beslut i bolagsstämma.

Bolaget uppfyller inte ägarens krav om en god ekonomisk hushållning. Självfinansieringsgraden har inte ökat utan ligger markant under målet i det regionala trafikförsörjningsprogrammet. Av övriga mätbara mål har mål om resetidskvot inte uppnåtts. Detta mål kan inte påverkas av bolaget eftersom tågtrafiken ligger hos regionen.

För att mål ska fungera som styrinstrument krävs att de är realistiska. Vi har tidigare rekommenderat att bolaget för en diskussion med ägaren avseende målet om självfinansiering då det uppgetts vara för högt satt. Det nya ägardirektivet ställer hårdare krav på bolaget vilket lett till en situation där bolaget erhållit ett villkorat tillskott för att slippa upprätta kontrollbalansräkning. Mot bakgrund av detta ser vi positivt på att initiativ tas om att lyfta frågorna med ägaren om bolagets långsiktiga finansiering och kollektivtrafikens utveckling i länet.

Vi rekommenderar att bolaget verkar för att ägaren tar fram mål som är realistiska och möjliga för bolaget att påverka.

Har bolagets interna kontroll varit tillfredställande?

Utifrån granskning av protokoll och handlingar är vår bedömning att arbetet med den interna kontrollen kan utvecklas.

Uppföljning och återrapportering av tidigare fattade beslut har förbättrats jämfört med föregående år. Det saknas dock i några avseenden uppföljning av vad vidtagna åtgärder kan komma att innebära för bolagets framtida ekonomi, t.ex. när det gäller kapitaltäckningsgarantin och avveckling av Bussgods.

Vi rekommenderar att beslutade vidtagna åtgärder tydligare följs upp.

Vid fullmäktiges beslut om kapitaltäckningsgaranti beslutades även att bolaget kvartalsvis skulle redovisa åtgärder för att hantera underskottet och rapport om likviditeten till Regionala utvecklingsnämnden. Information har lämnats vid samråd m.m. men någon formell redovisning har inte skett.

Vi rekommenderar att bolaget tydligare redovisar vidtagna åtgärder till regionala utvecklingsnämnden i enlighet med fullmäktiges beslut.

Föregående år rekommenderades att strukturen för arbetet med intern kontroll sågs över. Vi kan utifrån protokollen inte se att arbetssättet har förändrats. Den risk- och sårbarhetsanalys som styrelsen antagit täcker inte hela verksamheten och det saknas en koppling mellan analysen och det beslut som fattades. Risk om felaktig debitering av norrlandsresan och nedläggning av Bussgods, som påverkat bolaget ekonomiskt,

saknas i analysen. Dokumentet benämnt internkontrollplan är enligt vår bedömning en rutinbeskrivning.

Vi rekommenderar att ett utvecklingsarbete avseende risker och internkontroll initieras och att undersöka om ägarens reglemente för internkontroll kan vara lämpligt att utgå från i arbetet med riskanalyser och upprättande av internkontrollplan.

3 KVALITETSSÄKRING

Berörda uppgiftslämnare och verksamhetsansvariga har faktagranskat lämnade uppgifter som finns med i rapporten.

Ansvarig för kvalitetssäkring har det övergripande ansvaret för att kontrollera om granskningen har en tillräcklig yrkesmässig och metodisk kvalitet samt att det finns en överensstämmelse mellan revisionsfrågorna/kontrollmålen, metoder, fakta, slutsatser/bedömningar och framförda förslag.

4 ANSVARIGA FÖR GRANSKNINGENS GENOMFÖRANDE

Granskningen har genomförts av Therese Norrbelius, sakkunnigt biträde och kommunal yrkesrevisor vid Region Jämtland Härjedalens revisionskontor. Kvalitetssäkring har gjorts av revisionsdirektör Leif Gabrielsson, Region Jämtland Härjedalens revisionskontor.

Östersund den 2018-02-20

Therese Norrbelius
Kommunal yrkesrevisor
Sakkunnigt biträde

Leif Gabrielsson
Revisionsdirektör
Kvalitetssäkring